

Recognition and Prioritization of Effective Cultural Measures in Promoting Etiquette for Attending Stadiums

Rasoul Faraji¹ , Mehrali Hematinezhad² , Sepideh Shabani³

1. Corresponding Author, Department of Sport Sciences, Faculty of Education and Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran. E-mail: faraji@azaruniv.ac.ir
2. Department of Sport Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran. E-mail: ma_hemmati@yahoo.com
3. Department of Sport Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran. E-mail: s.shabani66@yahoo.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

11 March 2021

Received in revised form:

22 May 2021

Accepted:

25 May 2021

Published online:

16 September 2022

Keywords:

etiquette,
sense of security,
Football stadium,
cultural modeling,
violence

ABSTRACT

Introduction: The purpose of this study was to identify and prioritize effective cultural measures in promoting attendance etiquette in Iranian football stadiums using a hierarchical analysis method with the aim of improving their security.

Methods: This research is of mixed type and in the qualitative phase, cultural measures effective on enhancing etiquette at Iranian football stadiums were identified during thirteen semi-structured interviews with experts by conventional content analysis. In the quantitative phase, twelve participants of the qualitative phase completed the AHP pairwise comparison matrix and compared the measures identified in the qualitative phase in pairs in terms of importance and the data were analyzed by analytical hierarchy process and using the Expert Choice software.

Results: The findings showed that culture building with relative weighting 0.177 is the most important action in the development of culture and etiquette of the presence of people in football stadiums. Acculturation, legal support, monitoring and control, planning and management, executive support, organizing sports agents, Co-thinking and networking, and academic promotion with weights of 0.167, 0.122, 0.121, 0.119, 0.107, 0.071, 0.068, and 0.048 were placed in the next priorities, respectively (incompatibility rate = 0.01).

Conclusion: It seems that identifying appropriate behavioral patterns and introducing them to the target communities, including spectators, athletes, and coaches, etc., by football organizers, as well as cultural and sports policy makers, and also, the proper allocation and spending of cultural budgets in this path can help in educating a new generation of football fans and improving the security of football stadiums in the future. However, those measures that have been prioritized in the lower ranks are still important and should not be neglected.

Cite this article: Faraji, R., Hematinezhad, M., & Shabani, S. (2022). Recognition and prioritizing effective cultural measures in promoting etiquette in stadiums. *Sport Management Journal*, 14 (2), 177-189.
DOI: <http://doi.org/10.22059/JSM.2021.320251.2693>

Extended Abstract

Introduction

Violent behaviors in football, in addition to economic losses, also have cultural, social and political damages, of which disturbance in the order and security of society is an example (Fathinia, 2009). Therefore, the investigation of violent incidents related to sports competitions with the aim of improving the security of future sports events is one of the important issues that has received the attention of social thinkers and sociologists, especially in the last two decades. According to the researchers, in order to control violent behaviors at different levels, there is a need for the existence of appropriate behavioral and personality models to teach the desired behavior directly and indirectly (Karger et al., 2018). In this regard, according to Williams and Noki (2020), in order to solve the problem of violence and hooliganism, it is not possible to reach a conclusion only by force and coercion, but it is necessary to bring about changes in people's views and attitudes. Although in Iran, relatively many researches have been conducted in the field of violence and aggression in sports, especially football, and many researchers have investigated the causes of violence and aggression and variables related to it. But it seems that in addition to investigating the causes and factors of the occurrence of abnormal incidents in stadiums, it is necessary to identify effective measures to prevent and control these incidents, such as reforming and improving the manners and culture of people attending stadiums and prioritizing measures, in order to properly direct the measures. And the distribution of resources and the allocation of funds and facilities to prevent the occurrence of accidents in such sports environments. Considering the necessity of improving the atmosphere of the stadiums to increase the attendance of spectators and improve their security, the present research tries to answer the question of which cultural measures are effective in improving the way people attend football stadiums and improving their security level, and which are the most important of these measures?

Methods

This research is of mixed type and in the qualitative phase, cultural measures effective in enhancing etiquette at Iranian football stadiums were identified during thirteen semi-structured interviews with experts through conventional content analysis. In the quantitative phase, twelve participants of the qualitative phase completed the AHP pairwise comparison matrix and compared the measures identified in the qualitative phase in pairs in terms of importance and the data, an effort was made to keep the names and details of the participants in trust with the researchers.

Funding: No financial support was used in this article.

were analyzed through an analytical hierarchy process and using the Expert Choice software.

Results

In the qualitative part of the research, in the open coding stage, after reviewing and aggregating the repeated codes, 262 primary codes (subcategories) were obtained, which were categorized in the form of 30 secondary codes (categories) and 9 themes in the axial coding stage (legal support, academic promotion, cultural modeling, acculturation, organizing sports agents, planning and management, Co-thinking and networking, executive support and monitoring and control). The Quantitative section findings showed that culture building with cultural weighting of 0.177 is the most important action in the development of culture and etiquette of the presence of people in football stadiums. Acculturation, legal support, monitoring and control, planning and management, executive support, organizing sports agents, Co-thinking and networking, and academic promotion with weights of 0.167, 0.122, 0.121, 0.119, 0.107, 0.071, 0.068, and 0.048 were placed in the next priorities, respectively (incompatibility rate = 0.01).

Conclusion

It is not possible to improve security and the favorable atmosphere in stadiums only by punitive measures and banning clubs from playing without spectators. Education of people in society and especially sports fans plays the most important role in promoting the culture and manners of people attending football stadiums. Williams and Noki (2020) reported that the British realized over time that solving the problem of hooliganism in football cannot be solved by force and coercion alone, and it is necessary to change the culture and attitude of fans and other people present in the stadium. It seems that according to the prioritization, allocating more funds to education, cultural modeling, and transferring suitable cultural models to the people present in the stadium can help in training a new generation of people in sports, especially football. Of course, in line with modeling and training of sports audiences, it is necessary to review the laws related to sports violations, the supervisory and facility standards of football stadiums, as well as the management and planning of competitions, in order to prevent the increase of violence and aggression in stadiums with appropriate executive support. Irreparable damage to Iran's football body at the national and international level should be avoided.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: In this article

Sport Management Journal

Authors' contribution: All authors contributed to the present article.

Conflict of interest: There was no conflict of financial or non-financial interests among the authors of the article.

Acknowledgments: All the participants in this research are appreciated and thanked.

مدیریت ورزشی

شناخت و اولویت‌بندی اقدامات فرهنگی مؤثر در ارتقای آداب حضور در استادیوم‌ها

رسول فرجی ^{✉ ۱} ID، مهرعلی همتی نژاد ^۲ ID، سپیده شبانی ^۳ ID

۱. نویسنده مسؤول، گروه علوم ورزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران. رایانامه: faraji@azaruniv.ac.ir

۲. گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: ma_hemmati@yahoo.com

۳. گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: s.shabani66@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

مقدمه: هدف این پژوهش شناخت و اولویت‌بندی اقدامات فرهنگی مؤثر در ارتقای آداب حضور در استادیوم‌های فوتبال ایران با هدف ارتقای امنیت آنها بود.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

روش پژوهش: این پژوهش از نوع ترکیبی است که در بخش کیفی، اقدامات فرهنگی مؤثر در ارتقای آداب حضور استادیوم‌های فوتبال ایران طی سیزده مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با متخصصان و تحلیل محتوای عرفی داده‌ها شناسایی شد. در بخش کمی پژوهش نیز دوازده نفر از شرکت‌کنندگان بخش کیفی، اقدامات شناسایی شده را به‌منظور اولویت‌بندی، در ماتریس مقایسه‌های زوجی از نظر اهمیت به‌صورت دوه‌دو مقایسه کردند و داده‌های جمع‌آوری شده به‌وسیله نرم‌افزار Expert choice تحلیل شد.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۲/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۶/۲۵

یافته‌ها: نتایج نشان داد الگوسازی فرهنگی با وزن نسبی ۰/۱۷۷ مهم‌ترین اقدام در توسعه آداب حضور افراد در استادیوم‌های فوتبال ایران است. فرهنگ‌پذیری، پشتوانه‌سازی قانونی، نظارت و کنترل، مدیریت و برنامه‌ریزی، پشتوانه‌سازی اجرایی، سازماندهی کارگزاران ورزشی، هم‌اندیشی و شبکه‌سازی، و ارتقای آکادمیک به‌ترتیب با وزن‌های ۰/۱۶۷، ۰/۱۲۲، ۰/۱۲۱، ۰/۱۱۹، ۰/۱۰۷، ۰/۰۷۱، ۰/۰۶۸، ۰/۰۴۸ و ۰/۰۱۰۱ = نرخ ناسازگاری).

کلیدواژه‌ها:

آداب حضور،

احساس امنیت،

استادیوم فوتبال،

الگوسازی فرهنگی،

خشونت

نتیجه‌گیری: به‌نظر می‌رسد شناسایی الگوهای رفتاری مناسب و معرفی آنها به جوامع هدف اعم از تماشاگران، ورزشکاران، مربیان و غیره توسط سازمان‌دهندگان مسابقات فوتبال و همچنین سیاستگذاران حوزه فرهنگی-ورزشی و نیز تخصیص و هزینه‌کرد درست بودجه‌های فرهنگی در این مسیر، بتواند در تربیت نسلی نو از هواداران فوتبال و ارتقای امنیت استادیوم‌های فوتبال در آینده کمک شایانی کند. با این حال، آن دسته از اقداماتی که در اولویت‌بندی صورت‌گرفته در رده‌های پایین قرار گرفته‌اند، همچنان حائز اهمیت‌اند و نباید مورد غفلت قرار گیرند.

استناد: فرجی، رسول؛ همتی نژاد، مهرعلی؛ و شبانی، سپیده (۱۴۰۱). شناخت و اولویت‌بندی اقدامات فرهنگی مؤثر در ارتقای آداب حضور در استادیوم‌ها. نشریه مدیریت

ورزشی، ۲ (۴)، ۱۸۹-۱۷۷. DOI: <http://doi.org/10.22059/JSM.2021.320251.2693.177>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تهران، دانشکده علوم ورزشی و تندرستی.

مقدمه

رفتارهای خشونت‌آمیز در فوتبال علاوه بر زیان‌های اقتصادی، به لحاظ فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز واجد آسیب‌هایی است که اخلاق در نظم و امنیت جامعه نمونه‌ای از آن است (فتیحی نیا، ۱۳۸۹). از این رو، بررسی حوادث خشونت‌بار مربوط به مسابقات ورزشی با هدف ارتقای امنیت رویدادهای ورزشی آینده از مسائل مهمی است که به‌ویژه در دو دهه اخیر مورد توجه اندیشمندان اجتماعی و جامعه‌شناسان قرار گرفته است. با توجه به اهمیت ورزش و به‌ویژه فوتبال در فرهنگ جوامع مختلف و علاقه‌مندی افراد به تماشای مسابقات آن در استادیوم‌ها، تأمین محیطی امن و ایمن برای تماشاگران ضرورتی حائز اهمیت است. از این رو هدف اساسی مدیران و برگزارکنندگان مسابقات و رویدادهای ورزشی حفظ تعادل بین تجربه مفرح و شاد تماشاگران از یک سو و تأمین امنیت حاضران در میادین ورزشی از سوی دیگر است (هال و همکاران، ۲۰۱۱). با این حال به نظر می‌رسد وقوع حوادث ناگوار در استادیوم‌های فوتبال، آنها را به مکان‌هایی ناامن برای تماشاگران، مربیان و ورزشکاران تبدیل کرده است (همتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۵). مسئله خشونت و پرخاشگری تماشاگران در رویدادهای ورزشی مشکل جدی در انواع رشته‌های ورزشی و در تمام سطوح و کشورهاست (رود، ۲۰۱۷) و پلیس، سازمان‌های امنیتی و دولت‌ها را با چالش‌های تأمل‌برانگیزی روبه‌رو ساخته است (همتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۵).

به عقیده محققان، برای کنترل رفتارهای خشونت‌آمیز در سطوح مختلف، نیاز به وجود الگوهای رفتاری و شخصیتی مناسب است تا به صورت مستقیم و غیرمستقیم، رفتار مطلوب را آموزش داد (کارگر و همکاران، ۱۳۹۸). در همین زمینه به عقیده ویلیامز و نوکی (۲۰۲۰) برای حل مسئله خشونت و هولیگانیزم نمی‌توان تنها با زور و جبر به نتیجه رسید، بلکه لازم است در دیدگاه و نگرش افراد تغییراتی را به وجود آورد. هرچند در ایران، پژوهش‌های نسبتاً زیادی در زمینه خشونت و پرخاشگری در ورزش و به‌ویژه فوتبال انجام گرفته است و محققان بسیاری به بررسی علل خشونت و پرخاشگری و متغیرهای مرتبط با آن پرداخته‌اند (لعل‌بیداری و همکاران، ۲۰۱۹؛ مصلحی و همکاران، ۲۰۲۰؛ عباس‌زاده و همکاران، ۲۰۱۸؛ شفیعی و همکاران، ۲۰۱۷)، به نظر می‌رسد افزودن بر بررسی علل و عوامل وقوع حوادث ناهنجار در استادیوم‌ها، باید به شناسایی اقدامات مؤثر در پیشگیری و کنترل این حوادث مثل اصلاح و بهبود آداب و فرهنگ حضور افراد در استادیوم‌ها و اولویت‌بندی اقدامات نیز پرداخته شود تا ضمن جهت‌دهی مناسب به اقدامات و توزیع منابع و تخصیص بودجه و امکانات، از وقوع حوادث ناگوار در این‌گونه محیط‌های ورزشی جلوگیری شود. در همین زمینه شهبایی و همکاران (۱۳۹۵) اظهار کرده‌اند که لازمه مبارزه با هولیگانیزم و خشونت در فوتبال، انجام تحقیقات ریشه‌ای و مطالعات اجتماعی در آن و پیشبرد راهکارهای آموزشی در مدارس و دانشگاه‌هاست. چن و لی^۴ (۲۰۰۷) نیز معتقدند آداب و رسوم تماشاگری رویکرد رفتاری بسیار مهمی است که باید به مخاطبان آموزش داده شود. به عقیده شجیع و همکاران (۲۰۲۰) اخلاقیات از مهم‌ترین عوامل مؤثر در حضور تماشاگران در استادیوم‌ها بوده و لازمه آن ایجاد نگرش مثبت در مخاطبان و توجه به مسائل فرهنگی در ورزش است. کارگر و همکاران (۱۳۹۵)، فرجی و همکاران (۲۰۱۸) و پی‌پی‌اورا^۵ و همکاران (۲۰۱۹) نیز در تحقیقات خود، بر لزوم فرهنگ‌سازی و انجام اقدامات آموزشی و فرهنگی برای کنترل خشونت و پرخاشگری در ورزش اشاره کرده‌اند. محرومیت‌ها و جرائم تحمیل شده به تیم‌های فوتبال باشگاهی ایران به دلیل تخلفات تماشاگران آنها در مسابقات بین‌المللی نیز دلیل دیگری بر ضرورت اصلاح و بهبود آداب حضور تماشاگران در استادیوم‌هاست که بهتر است مورد توجه قرار گیرد. با اینکه برخی محققان در مورد تأثیر فرهنگ و فعالیت‌های فرهنگی در بهبود سطح امنیتی اماکن و میادین ورزشی و به‌ویژه استادیوم‌های

1. Williams & Vannucci

2. Hooliganism

3. Aggression

4. Chen & Li

5. Piepiora

فوتبال تأکید کرده‌اند، اما مسئله اصلی این است که چه نوع اقدامات و فعالیت‌های فرهنگی بر توسعه آداب و فرهنگ حضور افراد در استادیوم‌های فوتبال تأثیرگذار است و اینکه کدام دسته از این اقدامات اهمیت بیشتری دارند و باید در اولویت توجه مسئولان و سازمان‌دهندگان مسابقات فوتبال ایران قرار گیرند؟

با بررسی پیشینه تحقیقات حوزه خشونت و پرخاشگری و همچنین امنیت در ورزش، به نظر می‌رسد با وجود اشاره جزئی و گذرا به برخی اقدامات محدود در تحقیقات گذشته، آن دسته از اقدامات فرهنگی که می‌توانند بر بهبود آداب و فرهنگ حضور افراد در استادیوم‌ها و ارتقای سطح امنیتی آنها تأثیر مثبت داشته باشند، هنوز به‌طور جامع و کامل شناخته نشده‌اند و برگزارکنندگان مسابقات فوتبال همچنان بر استفاده از روش‌های خشن برخورد با افراد خاطی و نیز بهره‌گیری از نیروی قهریه در کنترل فعالیت‌های پرخاشگرانه و تروریستی در ورزشگاه‌ها تأکید دارند. این در حالی است که به نظر می‌رسد اصلاح نحوه حضور تماشاگران در استادیوم‌های فوتبال و آشنایی افراد با آداب، رسوم و فرهنگ حضور در استادیوم از طریق اقدامات فرهنگی سازمان‌ها و نهادهای مختلف و درونی‌سازی ویژگی‌های مثبت اخلاقی و رفتاری تماشاگران و سایر افراد حاضر در استادیوم از جمله موارد مؤثر بر ارتقای سطوح امنیت استادیوم‌هاست، اما کمتر مورد توجه محققان و دست‌اندرکاران مسابقات فوتبال ایران قرار گرفته است. با توجه به روند رو به افزایش خشونت و پرخاشگری در استادیوم‌های فوتبال ایران و ضرورت ارتقای فرهنگ، آداب و رسوم حضور در استادیوم و پراکندگی و اقدامات موازی سازمان‌ها در راستای الگوسازی فرهنگی و اقدامات آموزشی و با توجه به ضرورت بهبود جو استادیوم‌ها برای افزایش حضور تماشاگران و ارتقای امنیت آنها، پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این پرسش است که کدام اقدامات فرهنگی بر بهبود نحوه حضور افراد در استادیوم‌های فوتبال و ارتقای سطح امنیت آنها مؤثرند و مهم‌ترین این اقدامات کدام‌اند؟

روش‌شناسی پژوهش

برای دستیابی به اهداف پژوهش از رویکرد ترکیبی (کیفی و کمی) استفاده شد. مشارکت‌کنندگان بخش کیفی پژوهش، اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های ایران و متخصص در حوزه مدیریت و جامعه‌شناسی ورزشی بودند که براساس نمونه‌گیری هدفمند ملاک‌مدار سیزده نفر از آنها در پژوهش شرکت کردند (جدول ۱). برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، با طرح پرسش‌باز م صاحب‌های نیمه ساختاریافته در بازه زمانی ۳۰ تا ۹۰ دقیقه انجام گرفت. فرایند انتخاب نمونه و انجام مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری داده‌ها ادامه یافت و از مصاحبه‌یازدهم، داده‌ها به اشباع نظری رسیدند و ادامه مصاحبه‌ها صرفاً برای اطمینان از صحت یافته‌ها انجام گرفت. مصاحبه‌ها به‌منظور تحلیل و بررسی دقیق، با کسب اجازه از شرکت‌کننده‌های پژوهش ضبط شد. پس از پایان هر مصاحبه، محتوای آنها به‌صورت کامل تایپ شد و کدگذاری باز داده‌ها به‌منظور استخراج مفاهیم اولیه (زیرمقوله‌ها) انجام گرفت. پس از انجام همه مصاحبه‌ها و استخراج زیرمقوله‌ها، اقدام به کدگذاری محوری و استخراج کدهای ثانویه (مقوله‌ها) و سپس ترکیب مقوله‌ها (مقوله‌بندی) و انتخاب تم شد.

در فاز کمی پژوهش نیز، شرکت‌کنندگان بخش کیفی پژوهش به‌عنوان افراد آگاه و متخصص در موضوع پژوهش شرکت داشتند و از ایشان خواسته شد اقدامات فرهنگی شناسایی شده در بخش کیفی را براساس میزان اهمیت به صورت دوه‌دو (طیف ال‌ساعتی) مقایسه کنند و امتیاز دهند. از سیزده متخصص مشارکت‌کننده در بخش کیفی پژوهش، دوازده نفر در بخش کمی پژوهش نیز شرکت کردند. داده‌های جمع‌آوری‌شده در این مرحله در قالب ماتریس مقایسه‌های زوجی تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) و با استفاده از نرم‌افزار Expert Choice نسخه ۱۱ تحلیل شد.

۱. مصاحبه‌کننده شماره ۱۰ در بخش کمی پژوهش شرکت نکرد.

۲. Analytic hierarchy process

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان پژوهش در بخش کیفی

شماره مصاحبه‌شونده	تعداد کدهای استخراج شده	رشته تحصیلی	مرتبه علمی	سن (سال)	سابقه تدریس و پژوهش
شماره ۱	۵۹	مدیریت ورزشی	استادیار	۳۶	۶
شماره ۲	۴۱	مدیریت ورزشی	استاد	۶۰	۲۸
شماره ۳	۸۶	مدیریت و حقوق ورزشی	استادیار	۳۶	۱۰
شماره ۴	۴۸	جامعه‌شناسی	دانشیار	۵۵	۲۵
شماره ۵	۴۳	مدیریت ورزشی	استاد	۵۹	۲۶
شماره ۶	۱۶	مدیریت ورزشی	استادیار	۳۸	۹
شماره ۷	۴۵	مدیریت و جامعه‌شناسی ورزشی	استادیار	۳۸	۱۱
شماره ۸	۳۵	مدیریت ورزشی	استاد	۶۰	۳۱
شماره ۹	۴۵	مدیریت ورزشی	دانشیار	۷۰	۲۵
شماره ۱۰	۸	مدیریت ورزشی	استاد	۷۵	۲۵
شماره ۱۱	۴۳	مدیریت ورزشی	دانشیار	۶۰	۳۰
شماره ۱۲	۳۱	مدیریت ورزشی	استادیار	۵۳	۲۴
شماره ۱۳	۱۷	جامعه‌شناسی	استادیار	۳۵	۵

*: شایان ذکر است شرکت‌کنندگان مذکور در دانشگاه‌های تهران، گیلان، ارومیه، شهید مدنی آذربایجان، اصفهان، تربیت مدرس تهران، مشغول به تدریس و پژوهش هستند.

یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی پژوهش، در مرحله کدگذاری باز، ۴۸۷ واحد معنایی در خصوص سؤال اصلی پژوهش تحت عنوان اقدامات فرهنگی مؤثر بر آداب حضور در استادیوم و ارتقای امنیت آنها استخراج شد که پس از بررسی و جمع‌بندی کدهای تکراری، ۲۶۲ کد اولیه (زیرمقوله) به دست آمد که در مرحله کدگذاری محوری تحلیل شد. در مرحله کدگذاری محوری، ۲۶۲ کد اولیه حاصل از مرحله کدگذاری باز در قالب ۳۰ کد ثانویه (مقوله) و ۹ تم، استخراج و تحت عناوین مندرج در جدول ۲ نامگذاری شدند.

جدول ۲. کدگذاری باز و محوری داده‌ها

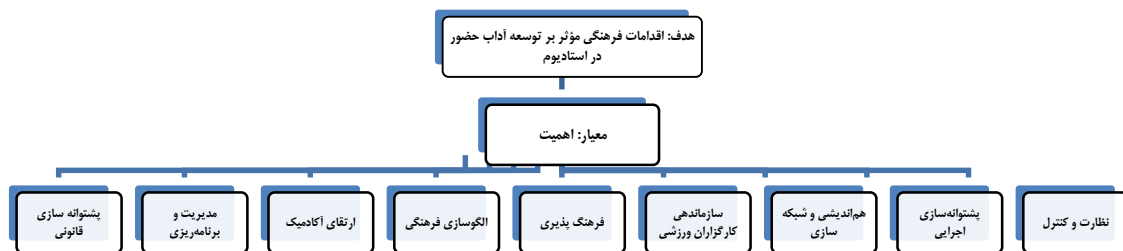
تم	کد ثانویه (مقوله)	کد اولیه (زیرمقوله)
پشتوانه‌سازی قانونی	سیاستگذاری	تصمیم‌گیری دولت در خصوص تدوین قوانین، حضور خانواده‌ها و بانوان در استادیوم، اختصاص ورزشگاه به همراه واکناری مسئولیتش برای هر تیم، قانونی کردن نظام باشگاه‌داری در کشور
	قانونگذاری	تدوین قوانین ملون در زمینه تخلفات ورزشی، همسویی قوانین حاضر در فوتبال کشور با قوانین فیفا، تدوین آیین‌نامه‌ها و مقررات در خصوص الگوهای فرهنگی، تصویب قوانین ویژه در خصوص وجود حداقل‌های سخت‌افزاری ممکن در استادیومها
	سیاست‌های رسانه‌ای	عدم سوگیری رسانه‌ها در برنامه‌های ورزشی، ترویج تفکر برد-برد در برنامه‌های ورزشی، تلاش رسانه‌ها در اطلاع‌رسانی به مخاطبان، انعکاس و بازتاب خواسته‌های تماشاگران، استفاده از روانشناس و جامعه‌شناس ورزشی در کنار کارشناسان ورزشی در برنامه‌های ورزشی، تغییر و اصلاح سیاست‌های برنامه‌های تلویزیونی ورزشی پیش از بازی یا پس از آن
مدیریت و برنامه‌ریزی	برنامه‌ریزی فرهنگی	تدوین منشور فرهنگی و کدهای اخلاقی در فوتبال، تدوین طرح مدیریت جامع هواداران، تعیین نقش هریک از کارگزاران جامعه‌پذیری فرهنگی در برنامه کلان فرهنگ‌سازی، تنظیم و تدوین اقدامات فرهنگی پیش از مسابقه، حین مسابقه و پس از مسابقه، توجه به خرده‌فرهنگ‌های موجود در زمینه فرهنگ حضور در استادیومها، تعیین مؤلفه‌های فرهنگی حضور در استادیوم
	پشتیبانی تسهیلات و تجهیزات	توجه به نیازهای رفاهی و خدماتی تماشاگران در استادیومها، توجه به استانداردهای بین‌المللی در ساخت استادیومهای فوتبال، مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح مسابقات به‌منظور جلوگیری از سردرگمی تماشاگران، سازماندهی سیستم بلیت‌فروشی الکترونیکی

ارتنای آکادمیک	<p>بستر سازی فرهنگی</p> <p>تدابیر حمایتی</p> <p>توسعه مطالعات فرهنگی</p> <p>بازبینی محتوای آموزشی</p> <p>توانمندسازی متخصصان</p>	<p>برگزاری مسابقات برخی از رشته‌های دوومیدانی بین دو نیمه بازی فوتبال، طراحی برنامه‌های سرگرم‌کننده مانند موسیقی، برنامه‌های موزون ورزشی متناسب با عرف جامعه و نمایش بازی‌های بومی و محلی هر استان پیش از شروع بازی یا بین دو نیمه در استادیومها</p> <p>توجه به اقدامات تشویقی در کنار اقدامات تنبیهی، تشویق تماشاگران با اخلاق اختصاص امتیازات ویژه برای باشگاه‌های پاینده به اصول اخلاقی و مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی در بخش هواداری، اختصاص امتیازات ویژه برای هواداران دارای کارت یا کد عضویت در باشگاه</p> <p>بهینه‌سازی و بررسی کشورهای موفق در حوزه فرهنگ حضور در استادیومها، تصویب و اجرای طرح‌های پژوهشی در حوزه الگوسازی فرهنگ حضور در استادیوم، انجام تحقیقات پژوهشی و تألیف و ترجمه کتاب در زمینه فرهنگ حضور در میادین ورزشی</p> <p>گنجاندن مباحث فرهنگی - اخلاقی و آداب حضور در اماکن و رویدادهای ورزشی در محتوای کتاب‌های آموزشی مدارس، گنجاندن موضوعات اخلاقی و فرهنگی در محتوا و سرفصل درس جامعه‌شناسی ورزشی در دانشگاهها</p> <p>برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت تربیت بدنی با محوریت اخلاقیات در ورزش و پایبندی به قوانین، آموزش، توانمندسازی و توجیه معلمان تربیت بدنی در انتقال مفاهیم و الگوهای فرهنگی به دانش‌آموزان</p>
الگوسازی فرهنگی	<p>محتواسازی</p> <p>آگاهی بخشی و اطلاع رسانی</p> <p>اشاعه و ترویج الگوهای رفتاری</p>	<p>ساخت تیزرهای آموزشی و برنامه‌های تبلیغاتی در خصوص پیامدهای بی‌اخلاقی در ورزشگاهها، برگزاری همایش، گردهمایی و کارگاه در دانشگاه در خصوص فوتبال و آداب و فرهنگ حضور در استادیوم، تهیه و توزیع بروشورها و کتابچه‌های آموزشی در بین تماشاگران با محتوای بایدها و نبایدهای رفتاری، الگوسازی و ارائه الگوهای فرهنگی نحوه حضور در استادیومها</p> <p>اطلاع‌رسانی به تماشاگران در خصوص موارد ممنوعه ورودی به استادیوم، آگاه‌سازی لیدرها، تماشاگران، مربیان، ورزشکاران از جرائم رفتاری ناهنجار در استادیوم، ارسال پیامکها یا توزیع بروشورهای آموزشی به هواداران، اطلاع‌رسانی به هواداران در خصوص کندهای اخلاقی استادیوم</p> <p>ترویج تفکر بُرد- بُرد الگوسازی فرهنگی از طریق طراحی سرود و شعار برای هر تیم، نصب بنرها یا پیام‌هایی با محتوای اخلاقی و فرهنگ در مسیرهای منتهی به استادیومها، استفاده از فضاهای تبلیغاتی دور زمین برای نمایش پیامهای اخلاقی به مخاطبان، قرار دادن کتابچه‌ها و بروشورهای آموزشی در اتوبوس‌ها برای اطلاع‌رسانی به شهروندان</p> <p>آموزش الگوهای رفتاری و اخلاقی صحیح، آموزش رفتارهای فرهنگی و اجتماعی، آموزش مدیریت رفتار و هیجان به فرزندان</p>
فرهنگ‌پذیری	<p>آموزش فرزندان</p> <p>آموزش خانواده</p> <p>آموزش دانش‌آموزان</p> <p>آموزش دانشجویان</p> <p>جامعه‌پذیری شهروندان</p> <p>ساماندهی هواداران</p>	<p>آموزش الگوهای رفتاری مناسب در زمینه چگونگی حضور در استادیومها، آموزش الگوهای رفتاری هواداری و فرهنگ حضور در استادیومها</p> <p>آموزش الگوهای فرهنگی و رفتاری مناسب به دانش‌آموزان، برگزاری اردوهای ورزشی دانش‌آموزی به استادیوم برای مشاهده بازی و آموزش آداب حضور در استادیوم</p> <p>آموزش الگوهای رفتاری مناسب و آداب حضور در استادیوم به دانشجویان به‌عنوان معلمان و مربیان آینده آموزش الگوهای رفتاری و اخلاقی حضور در اماکن ورزشی و استادیومها به دانشجویان دروس تربیت بدنی عمومی</p> <p>آموزش الگوهای رفتاری مناسب در محیط‌های ورزشی به مردم، اشاره اتمه جمعه و جماعت به مسائل فرهنگی و هواداری ورزش جوانان، استفاده از سازمان‌های مردم‌نهاد در آموزش و ارائه الگوهای رفتاری مناسب</p> <p>ارائه نکات آموزشی و اخلاقی به هواداران از طریق وبسایت‌های باشگاه یا کانون هواداران، شناسایی هواداران واقعی و ثبت مشخصات آنها، تهیه شناسنامه هواداری و اختصاص کد عضویت برای هواداران، شناخت نیازهای هواداران مشارکت دادن هواداران در تصمیم‌گیری‌های رفتاری و فرهنگی کانون‌های هواداری</p>
سازماندهی کارگزاران ورزش	<p>توانمندسازی لیدرها</p> <p>دانش‌افزایی برگزار کنندگان مسابقات</p> <p>شایسته‌سازی نیروهای پلیس</p> <p>توانمندسازی ورزشکاران، مربیان و داوران</p> <p>تعاملات درون بخشی</p>	<p>برگزاری کارگاه‌های آموزشی با محتوای مدیریت و کنترل رفتار و هیجان، آموزش قوانین و مقررات و مسائل حقوقی حوادث و رفتارهای ناهنجار، انتخاب لیدرها با در نظر گرفتن صلاحیتها و شایستگی‌های آنها، جلسه مسئولان باشگاهها با لیدرها و جهت‌دهی فرهنگی آنها</p> <p>بهرورزسانی دانش مسئولان برگزارکننده مسابقات با معیارهای بین‌المللی، برگزاری دوره‌های آموزشی برای برگزار کنندگان و کارکنان رویداد در خصوص نحوه رفتار و موارد امنیتی، آموزش نحوه برخورد صحیح و چگونگی رفتار افراد خدمات دهنده به تماشاگران</p> <p>آموزش در خصوص نحوه رفتار مؤدبانه و محترمانه به تماشاگران، آموزش نحوه نظارت، کنترل و برخورد با تماشاگران خاطی، ایجاد رفتار کردن نیروهای انتظامی و امنیتی با هواداران، تغییر نگرش نیروهای امنیتی در خصوص فرهنگی بودن رویدادهای ورزشی</p> <p>آموزش و انتقال الگوهای رفتاری مناسب به ورزشکاران، مربیان و داوران، برگزاری کلاس‌های توجیهی با مضمون اخلاقیات قبل از هر جلسه تمرین ورزشی برای ورزشکاران، آموزش نحوه مدیریت رفتار و هیجان به مربیان و ورزشکاران</p> <p>مشارکت و همفکری همه باشگاهها در زمینه فرهنگ‌سازی و ارائه الگوهای مناسب هواداری، تعامل مربیان با لیدرها در جهت مدیریت رفتار تماشاگران، ایجاد زمینه لازم برای برقراری ارتباط و تعامل هواداران تیم‌های مختلف با یکدیگر</p>

پشتوانه‌سازی اجرایی	تعاملات	ارتباط خانواده‌ها با مربیان و باشگاه ورزشی فرزندان به‌منظور اطلاع از جو فرهنگی باشگاه ایجاد شبکه همکاری بین سازمان لیگ و نهادهای ذی‌صلاح در فوتبال با محوریت آموزش و ترویج فرهنگ هواداری، تعامل و ارتباط رسانه‌ها با هواداران با محوریت توجه به دغدغه‌های هواداران
	بین‌بخشی	ملزم کردن مربیان و ورزشکاران به پایبندی به قوانین و اخلاق در بازی و نمایش رفتارهای مناسب در ورزشگاه و شرکت در دوره‌های آموزشی مدیریت رفتار و هیجان، وجود پشتوانه‌های قانونی برای اجرای اقدامات فرهنگی، ملزم ساختن سازمان لیگ به اجرای قوانین مصوب در خصوص موارد سخت‌افزاری تأمین امنیت استادیومها
نظارت و کنترل	ضمانت اجرایی	برخورد قانونی و اقدامات تنبیهی سختگیرانه با مربیان، ورزشکاران و تماشاگران خاطی، صدور حکم برای تماشاگران خاطی برای متنبه شدن و نه برای باشگاه اعمال قوانین و مقررات سختگیرانه تنبیهی برای درونی‌سازی فرهنگ و آداب حضور در استادیوم، رعایت عدالت و اجتناب از فرافقانونی عمل کردن کمیته انضباطی فدراسیون
	تدابیر قضایی	نظارت بر محتوای پرشورهای فرهنگی چاپ‌شده توسط نهادهای مختلف، نظارت بر محتوای فرهنگی مطبوعات ورزشی، نظارت بر محتوای فرهنگی برنامه‌های ورزشی رسانه‌ها و گفت‌وگوها و نشست‌های مطبوعاتی مربیان و بازیکنان
	نظارت بر محتوای فرهنگی	تفکیک و جداسازی جایگاه تماشاگران و نظارت بیشتر بر جایگاه هواداران دواتیسه، استفاده و به‌کارگیری پلیس ورزش در استادیوم، حضور نیروهای پلیس در استادیوم با پوشش غیرنظامی
	تدابیر نظارتی پلیس	نظارت بر حسن اجرای قوانین فرهنگی مصوب نهادهای قانونگذار، کنترل و نظارت بر امکانات سخت‌افزاری مربوط به تأمین امنیت استادیومها، نظارت فدراسیون و وزارت ورزش و جوانان بر حسن اجرای قوانین و برنامه‌ها

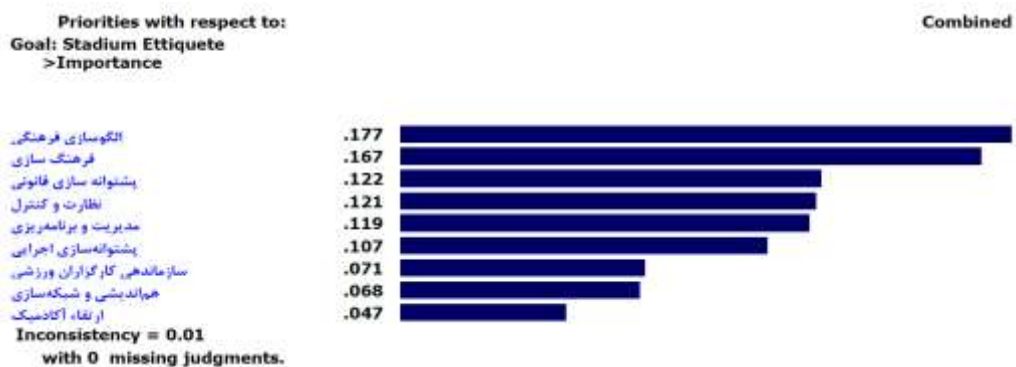
براساس یافته‌های جدول ۲، پشتوانه‌سازی قانونی (سیاست‌گذاری، قانونگذاری و سیاست‌های رسانه‌ای)، برنامه‌ریزی و مدیریت (برنامه‌ریزی فرهنگی، پشتیبانی تسهیلات و تجهیزات، بسترسازی فرهنگی و تدابیر حمایتی)، ارتقای آکادمیک (توسعه مطالعات فرهنگی، غنی‌سازی محتوای کتاب‌های آموزشی و تربیت متخصصان)، الگوسازی فرهنگی (محتواسازی، آگاهی‌بخشی و اشاعه و ترویج الگوهای رفتاری)، فرهنگ‌پذیری (آموزش فرزندان، آموزش خانواده‌ها، اجتماعی کردن و آموزش دانش‌آموزان، آموزش دانشجویان و جامعه‌پذیری شهروندان)، سازماندهی کارگزاران ورزشی (ساماندهی هواداران، توانمندسازی لیدرها، دانش‌افزایی برگزارکنندگان، شایسته‌سازی نیروهای پلیس و توانمندسازی مربیان، ورزشکاران و داوران)، هم‌اندیشی و شبکه‌سازی (تعاملات درون‌بخشی و تعاملات بین‌بخشی)، پشتوانه‌سازی اجرایی (ضمانت اجرا و تدابیر قضایی) و کنترل و نظارت (نظارت بر محتوای فرهنگی، تدابیر نظارتی پلیس و نظارت بر اجرای قوانین) اقدامات فرهنگی شناسایی شده در شکل‌گیری و نهادینه‌سازی فرهنگ و آداب حضور در استادیوم‌های فوتبال با هدف ارتقای امنیت آنها هستند.

در بخش کمی، هریک از شرکت‌کننده‌ها، براساس میزان اهمیت، نه گروه از اقدامات شناسایی‌شده در بخش کیفی را با کمک ماتریس مقایسه‌های زوجی *AHP*، به‌صورت دوجه‌دو و در طیف ال ساعتی (۱ تا ۹) مقایسه کردند و میانگین هندسی هریک از اقدامات در نرم‌افزار محاسبه و براساس وزن نسبی اختصاص‌یافته به هر گروه از اقدامات براساس تکنیک *AHP*، اولویت‌ها مشخص شدند.

شکل ۱. درخت سلسله‌مراتبی اقدامات فرهنگی مؤثر بر توسعه آداب حضور در استادیوم با هدف ارتقای امنیت

با توجه به اینکه تحلیل سلسله‌مراتبی این پژوهش از نوع تک‌معیاره است، بنابراین درخت سلسله‌مراتب ارائه شده در شکل ۱، شامل بخش هدف (تصمیم در خصوص اولویت اقدامات فرهنگی در توسعه آداب و فرهنگ حضور در استادیوم) و گزینه‌ها که همان‌ها مقوله اصلی شناسایی شده در بخش کیفی پژوهش است (پشتوانه‌سازی قانونی، مدیریت و برنامه‌ریزی، ارتقای آکادمیک، الگوسازی فرهنگی، فرهنگ‌پذیری، سازماندهی کارگزاران ورزشی، پشتوانه‌سازی اجرایی، هم‌اندیشی و شبکه‌سازی و در نهایت نظارت و کنترل) که براساس شاخص اهمیت تجزیه و تحلیل شدند.

شکل ۲. نتایج نهایی فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی در اولویت‌بندی اقدامات فرهنگی مؤثر بر ارتقای امنیت استادیومها براساس وزن نسبی آنها

در فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی، نرخ ناسازگاری برابر با ۰/۰۱ به دست آمد و چون این مقدار کمتر از ۰/۱ است، قابل قبول بوده و نیازی به رفع ناسازگاری نیست. همچنین یکی از مراحل تحلیل سلسله‌مراتبی تحلیل حساسیت است که برای سنجش حساسیت گزینه‌ها نسبت به تغییر اولویت و وزن معیارها استفاده می‌شود. با توجه به اینکه تحلیل حساسیت در خصوص روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره موضوعیت پیدا می‌کند و در پژوهش حاضر تنها یک معیار (اهمیت) برای تصمیم‌گیری درباره اولویت‌بندی گزینه‌ها وجود داشته و تصمیم‌گیری از نوع تک‌معیاره است، بنابراین در این تحقیق مرحله تحلیل حساسیت انجام نگرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

به‌منظور توسعه آداب حضور افراد در استادیومها و ارتقای امنیت آنها اقدامات فرهنگی متعددی را می‌توان به‌کار گرفت که براساس یافته‌های پژوهش حاضر الگوسازی فرهنگی مهم‌ترین عامل است و بیشترین نقش را در توسعه فرهنگ حضور در استادیومهای فوتبال دارد. فرهنگ‌سازی در هر جامعه‌ای مراحل و گام‌هایی دارد که به‌تدریج و به‌آرامی رخ می‌دهد. برای ایجاد فرهنگ و فرهنگ‌سازی نیاز به مرحله‌های مانند آگاهی‌بخشی، مدیریت فکر، مدیریت تغییر، اجتماعی‌سازی، نهادینه‌سازی و عمومی‌سازی است (شبان، ۱۳۹۹). لازمه الگوسازی فرهنگی و انتقال الگوهای رفتاری مناسب به تماشاگران نیز، تولید محتوای فرهنگی مناسب و انتقال آن از طریق اقداماتی همچون برپایی همایش‌ها و کارگاه‌ها، تهیه و توزیع بروشورهای آموزشی از سوی نهادهای آموزشی مانند مدارس و دانشگاه‌ها و همچنین ساخت برنامه‌های تبلیغاتی و آموزشی توسط رسانه‌هاست. همراستا با نتایج پژوهش حاضر، فتحی‌نیا (۱۳۸۹) در پژوهش خود به اهمیت تولید محتوای فرهنگی به‌منظور نمایش آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای نامناسب و خشونت‌آمیز تماشاگران و زمینه‌سازی برای اصلاح فرهنگ تماشای بازی در ورزشگاه‌ها اشاره کرده است. اندام و سلیمی (۱۳۹۵) و شاه‌منصوری و مظفری (۱۳۸۵) نیز آموزش رفتارهای شایسته، ارائه الگوی رفتاری مناسب به هواداران ورزش و اطلاع‌رسانی به آنها را از جمله اقدامات ضروری در زمینه فرهنگ‌سازی و کاهش خشونت و پرخاشگری در استادیومها بیان کردند. همچنین آقایی و

صفاری (۱۳۹۷) بر ضرورت فرهنگ‌سازی و آموزش در خانواده و مدارس به‌عنوان راهکاری درازمدت در پیشگیری از خشونت و پرخاشگری تماشاگران اشاره کردند. به عقیده پی‌پی‌اورا^۱ و همکاران (۲۰۱۹) رسانه‌ها نیز باید با تمرکز بیشتر بر آگاهی‌رسانی به هواداران، از پرداختن به حواشی فوتبال خودداری کنند. با توجه به اهمیت الگوسازی و انتقال الگوها به مخاطبان لازم است با برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب، الگوهای رفتاری و فرهنگی مناسب از طریق همکاری و تعامل سازمان‌ها و نهادهای مختلف تهیه و به افراد انتقال داده شود؛ این انتقال و ترویج می‌تواند از طریق برنامه‌های رسانه‌ای، گنجاندن مطالب در کتاب‌های آموزشی، استفاده از فضای تبلیغاتی دور زمین برای نمایش پیام‌های اخلاقی و الگوسازی فرهنگی از طریق طراحی سرود و شعار برای هر تیم باشد. نهاد آموزش و پرورش می‌تواند از طریق برگزاری اردوهای علمی و آموزشی بازدید از استادیوم و گنجاندن مباحث اخلاقی و الگوهای فرهنگی در آن و آموزش نحوه حضور در آن برای دانش‌آموزان و آموزش فرهنگ بُرد - بُرد در مدارس در جهت بهبود فرهنگ و آداب حضور در استادیوم نقش‌آفرین باشد. رسانه‌های کشور نیز می‌توانند با نمایش و اشاعه الگوهای هواداری مناسب در بین مخاطبان، انعکاس درست خواسته‌های تماشاگران و هواداران، ترویج فرهنگ بُرد-بُرد، ساخت برنامه‌هایی در خصوص پیامدهای بی‌اخلاقی‌ها و فعالیت‌های ناامن‌کننده در استادیوم‌ها و اطلاع‌رسانی در خصوص عواقب حقوقی و کیفری این‌گونه اقدامات برای خاطیان در بهبود آداب حضور افراد در استادیوم‌ها ایفای نقش کند.

سایر یافته‌ها نشان داد که **آموزش و فرهنگ‌پذیر کردن (فرهنگ‌پذیری)** مخاطبان فوتبال که از طریق نهادهای تربیتی، آموزشی و دیگر متولیان فرهنگ‌سازی در جامعه صورت می‌پذیرد، در اولویت دوم اهمیت قرار دارد. آموزش ابتدایی‌ترین و مهم‌ترین فرایند در جریان اجتماعی شدن و فرهنگ‌پذیری افراد است که توجه به آن می‌تواند در تربیت نسلی نو از هوادار، تماشاگر، ورزشکار و شهروند قانون‌مدار نقش بسزایی داشته باشد. فرهنگ‌پذیری از طریق آموزش هنجارهای اجتماعی و فرهنگی، در عین حفظ انسجام بین اعضای جامعه صورت می‌پذیرد (دهشیری، ۱۳۸۸). چن و لی (۲۰۰۷) آداب و فرهنگ تماشاگری در ورزشگاه‌ها را بخش مهمی از آداب و رسوم ورزش برشمردند و معتقدند رویکرد رفتاری باید به مخاطبان آموزش داده شود. اعضای خانواده و به‌خصوص والدین، گروه‌های دوستان و مدرسه به‌عنوان تأثیرگذارترین گروه‌ها و محیط‌ها در فرهنگ‌پذیری افراد و حضور مناسب در اماکن ورزشی و استادیوم‌ها شناخته شده است (رحمتی و محسنی تبریزی، ۱۳۸۲؛ روود، ۲۰۱۷؛ ملنیک و وان، ۲۰۱۱)، به‌طوری‌که به‌کارگیری شیوه‌های آموزش مستقیم و غیرمستقیم و تشویق و ترغیب افراد به رفتار مناسب در استادیوم‌ها توسط اعضا و گروه‌های مذکور می‌تواند در کاهش خشونت افراد راه‌گشا باشد (شهابی و همکاران، ۱۳۹۵).

لازمه دستیابی به اهداف تعیین شده در هر کاری وجود پشتوانه‌های قانونی است؛ بر همین اساس **پشتوانه‌سازی قانونی** سومین گروه از اقدامات بااهمیت شناسایی شده در پژوهش حاضر بود. پیمان‌فر و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود به ناکارآمدی قوانین حوزه فوتبال در برخورد با افراد خاطی، کمبود اسناد بالادستی و الزامات قانونی برای اجرای برنامه‌های راهبردی در ورزش اشاره کرده‌اند که با نتایج این بخش از پژوهش همسوست. در همین زمینه طاهری و همکاران (۱۳۹۹) به ضعف قانون مجازات اسلامی و مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال در پیشگیری از رفتار ناپه‌نجان تماشاگران، خلأها و چالش‌های قانونی، ضعف در شفافیت آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و اساسنامه‌ها به‌عنوان عوامل مسبب بروز رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران در استادیوم‌ها اشاره کرده‌اند. استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) نیز به لزوم قوانین سختگیرانه در خصوص تماشاگران خاطی و جلوگیری از ورود هواداران با سابقه اغتشاش به ورزشگاه و مجازات آنها تأکید دارند تا سایر شهروندان با مشاهده اجرای قانون مرتکب اشتباه نشوند. ویلیامز و ونوکی (۲۰۲۰) بر به‌روزرسانی قوانین تماشاگری در فوتبال و دویج^۳ و همکاران (۲۰۱۹) نیز به وضع قوانین جدید در زمینه مدرنیزاسیون استادیوم‌ها، ساخت استادیوم‌های جدید منطبق با استانداردهای طراحی شده یا بازسازی و تجهیز استادیوم‌های قدیمی

1. Piepiora

2. Melnick & Wann

3. Doidge

به امکانات کنترلی و نظارتی تأکید دارند که با یافته‌های پژوهش حاضر همراستا است. شاید بتوان گفت نابسامانی در بخش قوانین و مقررات و ضعف در این حوزه، علت اصلی بسیاری از رفتارهای ضد ارزشی و غیر فرهنگی در فوتبال ایران است و برای بهبود آداب حضور در استادیوم و ارتقای امنیت آن لازم است در ابتدا مسائل قانونی حاکم بر ورزش مورد تجدیدنظر قرار گیرد و پشتوانه‌های قانونی لازم فراهم شود تا اجرای برنامه‌های فرهنگی حضور افراد در استادیوم‌های فوتبال به ثمر نشیند.

چهارمین دسته از اقدامات مؤثر در ارتقای فرهنگ حضور افراد در استادیوم‌های فوتبال **نظارت و کنترل** است. غفلت از نظارت منسجم و هدفمند بر محتوای تولیدات فرهنگی، نظارت بر جایگاه تماشاگران و اعمال و رفتارهای آنان در ارتباط با فوتبال و برنامه‌های مرتبط با آن می‌تواند آثار جبران‌ناپذیری در پی داشته باشد. به عقیده استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) یکی از راهبردهای کنترل تماشاگرانی که قبلاً تذکر دریافت کرده‌اند و مستعد ایجاد اغتشاش در استادیوم هستند، تعیین جایگاه‌های ویژه با تدابیر نظارتی و کنترلی ویژه مانند حضور نیروهای امنیتی به‌وفور در آن جایگاه‌ها و نیروهای داوطلب امنیتی در بین آنها با لباس شخصی است. به عقیده برخی محققان کمبود دوربین‌های کنترلی و یا جایابی نامناسب آنها در ورزشگاه‌ها و بعضاً خراب بودن آنها این حس را در تماشاگر تداعی می‌کند که ورزشگاه مکان بی‌قانون و بدون نظارتی است که وی می‌تواند بدون اینکه شناسایی شود، دست به هر اقدامی بزند. این در حالی است که اگر دست‌اندرکاران نظارت بیشتری در بحث زیرساخت‌های کنترلی مانند دوربین‌های مدار بسته، فروش بلیت با ثبت مشخصات فرد و جایگاه تماشاگران داشته باشند، می‌توانند مسابقات را با امنیت بالاتری برگزار کنند و به‌نوعی به‌طور غیرمستقیم تماشاگرانی قانون‌مدار و مبادی آداب تربیت کنند.

با توجه به نتایج تحلیل سلسله‌مراتبی، **مدیریت و برنامه‌ریزی** در اولویت پنجم اقدامات فرهنگی قرار گرفت. به‌نظر می‌رسد توجه بیشتر مسئولان به برنامه‌ریزی فرهنگی و توجه به بسترسازهای فرهنگی بتواند در این زمینه راه‌گشا باشد. محمد کاظمی و همکاران (۱۳۸۶) قصور در عوامل مدیریتی رویدادهای ورزشی را عامل ایجاد بی‌نظمی تماشاگران و ایجاد ناامنی در ورزشگاه و دامن زدن به پرخاشگری تماشاگران برشمردند. یکی از ضعف‌های برگزارکنندگان مسابقات در کشور ما عدم برنامه‌ریزی فرهنگی مناسب برای تماشاگران پیش از شروع یک رویداد، در بین دو نیمه بازی و حتی پس از اتمام آن است. متأسفانه با وجود قدمت چندین ساله لیگ فوتبال ایران، هنوز مسئولان برگزارکننده مسابقات تدابیر مناسب و عامه‌پسند برای تخلیه هیجانات تماشاگران ندارند. بنابراین، محدود بودن فضای اوقات فراغت در استادیوم‌های فوتبال مسئله‌ای است که نیازمند برنامه‌ریزی برای آن است (آقایی و صفری، ۱۳۹۷). انتخاب تماشاگران نمونه از طریق قرعه‌کشی و سایر سازوکارهای پاداش‌دهی به هواداران در جهت ایجاد انگیزه در هواداران و تشویق آنان اقداماتی است که توسط درویشی و همکاران (۱۳۹۶) برای گنجاندن در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی پیشنهاد شده است.

ششمین اقدام مؤثر در ارتقای فرهنگ حضور در استادیوم‌های فوتبال، توجه به **پشتوانه‌سازی اجرایی** (ضمانت اجرایی و قضایی) است. ابرقویی‌نژاد (۱۳۹۱) در تحقیق خود به ناهمسویی بخشی از آیین‌نامه‌های فدراسیون فوتبال با اساسنامه فیفا و همچنین تبصره‌ها و راه‌های فرار از اصل قانون و همچنین مبنا قرار دادن جرائم نقدی به‌جای محرومیت‌های اصولی اشاره کرده و بیان می‌کند وقتی که نهادهای بالادستی فوتبال با وجود مصوب کردن اقدامات فرهنگی و تنبیهی، خود به آن عمل نمی‌کنند و ضمانت اجرایی برای آن وجود ندارد، نمی‌توان انتظار فرهنگ‌سازی در مردم و هواداران و تماشاگران را داشت. اتخاذ سیاست‌هایی در خصوص الزام مربیان، ورزشکاران و لیدرها برای رعایت کدهای اخلاقی، ملزم کردن باشگاه‌ها به توسعه و ترویج کدهای اخلاقی تماشاگران و هواداران، ملزم کردن مجریان و برنامه‌سازان ورزشی و نیروهای امنیتی به رعایت اصول حرفه‌ای و اخلاقی، جدیت در صدور و اجرای حکم در برخورد با خاطیان و الزام بر پیروی از اساسنامه‌ها و دستورالعمل‌های فیفا از جمله راهکارهای مهم در این زمینه است. باید اذعان داشت برخورد سختگیرانه و لازم‌الاجرای کمیته انضباطی با خاطیان بدون توجه به موقعیت آنها، تغییر رویه

کمیته انضباطی در برخورد با تماشاگران خاطی و صدور حکم برای فرد خاطی و نه باشگاه، از جمله مواردی است که احتمالاً می‌تواند در اجرای قانون‌ها و برنامه‌های فرهنگی مصوب راه‌گشا باشد.

آموزش، توانمندسازی و دانش‌افزایی کارگزاران ورزش در به ثمر رسیدن اهداف فرهنگی و ایجاد فرهنگ و آداب حضور در استادیوم‌های فوتبال با هدف ارتقای امنیت آن حائز اهمیت است که با توجه به نتایج تحلیل سلسله‌مراتبی در رتبه هفتم اهمیت قرار گرفت. حساسیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی رویدادهای ورزشی و گستردگی و کثرت آنها بیانگر لزوم برخورداری مدیران و برگزارکنندگان این رویدادها از مهارت و تجربه لازم در برنامه‌ریزی، سازماندهی و هدایت رویدادهای ورزشی است (شبان، ۱۳۹۹) و از این رو توانمندسازی لیدرها، برگزارکنندگان مسابقات، نیروهای پلیس و سازماندهی امور تماشاگران از جمله مواردی است که باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد، چراکه بی‌توجهی به آنها، با توجه به نتایج تحقیقات پیشین موجب دامن زدن به رفتارهای ناهنجار در استادیوم‌های فوتبال شده است. فرجی و همکاران (۱۳۹۸) منابع انسانی آموزشی آموزش‌دیده و تأییدصلاحیت‌شده را تضمین‌کننده امنیت تماشاگران، ورزشکاران و مسئولان حاضر در استادیوم برشمردند که با یافته‌های پژوهش حاضر همراستاست. اندام و سلیمی (۱۳۹۵) و استرانگ و دیسلی^۱ (۲۰۱۸) نیز استفاده از مأموران انتظامی آموزش‌دیده و مناسب را جزء اقدامات امنیتی مؤثر بر جو ورزشگاه برشمردند. همتی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴) برخورد مناسب کارکنان برگزاری رویداد و نیروهای امنیتی با تماشاگران را از جمله عوامل کاهش خشونت و پرخاشگری عنوان کردند. همه پژوهش‌های مذکور بر لزوم توجه به توانمندسازی تمامی عوامل انسانی مرتبط با برگزاری رویدادهای ورزشی تأکید دارند که با یافته‌های پژوهش حاضر همراستاست.

هم‌اندیشی، تعامل و شبکه‌سازی درون‌بخشی و بین‌بخشی از مهم‌ترین عوامل اجرای برنامه‌ها و سیاست‌های تدوین‌شده در هر زمینه‌ای است. در خصوص نهادینه‌سازی فرهنگ و آداب حضور افراد در استادیوم‌ها نیز تعامل و همکاری متقابل نهادها با یکدیگر لازمه تحقق اهداف است. تعاملات رسانه‌ها با هواداران و برگزاری نشست‌ها و محوریت قرار دادن نیازهای آنان و انعکاس آنها به مسئولان و همچنین تعامل نهاد دین با ورزش و تعدیل برخی محدودیت‌های ایجادشده می‌تواند در کاهش اغتشاشات و ناآرامی‌های موجود در ورزشگاه‌ها بسیار تأثیرگذار باشد. استوت و همکاران (۲۰۲۰) به اهمیت تعامل نیروهای برقرارکننده نظم در ورزشگاه‌ها با کانون‌های هواداری و لیدرها اشاره کرده و ایجاد ارتباطات دوستانه با هواداران و اتخاذ رویکردهای مناسب در برخورد با آنان را عامل مهمی در مدیریت رفتار هواداران عنوان کردند. استرانگ و همکاران (۲۰۱۸) و استرانگ و دیسلی (۲۰۱۸) نیز تغییر رویکرد پلیس، ارتباطات بیشتر با هواداران و همکاری آنان با کانون‌های هواداری و استفاده از سیستم مدیریت و کنترل رفتار هواداران را به عنوان راهکاری برای کاهش تنش و رفتارهای ضداجتماعی بیان کردند.

براساس یافته‌های پژوهش حاضر، **ارتقای آکادمیک** در اولویت آخر اقدامات شناسایی‌شده برای بهبود آداب حضور تماشاگران در استادیوم‌ها قرار گرفت. بهینه‌کاوی و بررسی کشورهای موفق در حوزه کنترل خشونت و پرخاشگری تماشاگران و انجام مطالعات آکادمیک به منظور ریشه‌یابی و تفحص در علل به‌وجودآورنده خشونت در ورزشگاه و نیز بهینه‌کاوی اقدامات فرهنگی کشورهای پیش‌رو در آداب تماشاگری می‌تواند در پیشبرد اهداف فرهنگی حوزه فوتبال ثمربخش باشد. به نظر می‌رسد تعامل بیشتر دانشگاهیان با کارگزاران حوزه فوتبال و استفاده مسئولان از نتایج پژوهش‌های انجام‌گرفته توسط محققان بتواند در حل مسئله خشونت در فوتبال و بهبود آداب حضور در استادیوم تا حدود زیادی کمک‌کننده باشد.

می‌توان گفت تنها با اقدامات تبیینی و محرومیت باشگاه‌ها برای بازی بدون تماشاگر نمی‌توان به ارتقای امنیت و جو مطلوب در استادیوم‌ها دست یافت و به استناد نتایج این پژوهش، الگوسازی فرهنگی برای تماشاگران و پس آن نیز فرهنگ‌پذیری و آموزش افراد جامعه و به‌خصوص هواداران ورزش مهم‌ترین نقش را در ارتقای فرهنگ و آداب حضور افراد در استادیوم‌های فوتبال دارد.

1. Strang & Disley

2. Stott

3. Strang

شایان ذکر است که هرچند خلأ قانونی در بحث فوتبال و قوانین مربوط به آن در کشور وجود دارد، در عین حال لازم است در نگرش شهروندان از حضور در استادیوم با هر نقشی (تماشاگر، مربی، ورزشکار، عکاس، نیروی پلیس و غیره) که دارند، تغییر حاصل شود و کارگزاران ورزشی نیز همراستا با بازمینی در قوانین و سیاست‌ها، تلاش خود را معطوف به این بخش کنند. ویلیامز و نوکی (۲۰۲۰) گزارش کردند که انگلیسی‌ها در گذر زمان دریافته‌اند که حل مسئله هولیگان‌بند در فوتبال تنها با زور و اجبار حل‌شدنی نیست و لازم است در فرهنگ و نگرش هواداران و سایر افراد حاضر در استادیوم تغییر صورت پذیرد. بنابراین، لازمه ارتقای امنیت استادیوم‌های فوتبال توجه به مسئله فرهنگ‌سازی، الگوسازی فرهنگی و انتقال الگوهای فرهنگی و همچنین آموزش تمام افراد جامعه و دست‌اندرکاران مسابقات لیگ و همه افراد حاضر در استادیوم است. به نظر می‌رسد با توجه به اولویت‌بندی انجام‌گرفته تخصیص بودجه بیشتر به امر آموزش، الگوسازی فرهنگی و انتقال الگوهای فرهنگی مناسب به افراد حاضر در استادیوم بتواند در تربیت نسلی نو از افراد در ورزش به‌خصوص فوتبال کمک شایانی کند. البته همراستا با الگوسازی و آموزش مخاطبان ورزشی، لازم است در قوانین مربوط به تخلفات ورزشی، استانداردهای نظارتی و تسهیلاتی ورزشگاه‌های فوتبال و همچنین مدیریت و برنامه‌ریزی مسابقات نیز بازمینی صورت پذیرد، تا با پشتوانه‌سازی‌های اجرایی مناسب از افزایش خشونت و پرخاشگری در ورزشگاه‌ها که صدمات جبران‌ناپذیری بر بدنه فوتبال ایران در سطح ملی و بین‌المللی وارد می‌کند، جلوگیری شود.

براساس یافته‌های پژوهش حاضر، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌رسانی به افراد از بایدها و نبایدهای رفتاری و قوانین موجود در زمینه موضوعات مختلف اخلاقی و رفتاری، در کنترل و مدیریت رفتار بسیار مؤثر است. بنابراین به فدراسیون فوتبال، سازمان لیگ و هیأت‌های فوتبال پیشنهاد می‌شود از پتانسیل وزارت ارتباطات و اپراتورهای تلفن همراه در زمینه آگاهی‌رسانی به مخاطبان استفاده کنند. ارسال پیامک‌های آموزشی و اخلاقی در زمینه فرهنگ حضور در استادیوم‌ها و آیین‌نامه‌های انضباطی می‌تواند در این خصوص بسیار مؤثر باشد. در همه کشورهای دنیا باشگاه‌ها نقش مهمی در سازماندهی هواداران دارند و ملزم به سازماندهی کانون‌های هواداری ثبت مشخصات هواداران، راه‌اندازی و به‌روزرسانی وبسایت‌ها و ثبت کدهای اخلاقی و آیین‌نامه‌های حضور در استادیوم، اطلاع‌رسانی در خصوص قوانین وضع‌شده برای افراد خاطی و ممنوعیت‌های موجود در استادیوم هستند که متأسفانه در کشور ما توجه زیادی به این موارد نمی‌شود و بهتر است برای ارتقای فرهنگ حضور در استادیوم‌ها به این موضوع توجه بیشتری شود. از سوی دیگر با توجه به اینکه علت برخی از درگیری‌های درون ورزشگاه به رفتارها و حرکات نامناسب ورزشکاران و مربیان در برخورد با تیم رقیب یا داور مسابقه مربوط می‌شود، به باشگاه‌های فرهنگی - ورزشی پیشنهاد می‌شود کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و توجیهی در خصوص نحوه مدیریت هیجان و خشم برای مربیان، ورزشکاران و هواداران و لیدرها پیش از شروع فصل و حتی پیش از شروع مسابقات برگزار کنند و سطح دانش افراد از اخلاقیات و مدیریت رفتار را افزایش دهند. با توجه به اینکه بیشتر افراد حاضر در ورزشگاه‌ها نوجوان و جوانان دانش‌آموز یا دانشجو هستند، وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم می‌توانند با کمک معلمان و استادان تربیت بدنی در کلاس‌های ورزش و تربیت بدنی محتوای آموزشی در خصوص فرهنگ حضور در استادیوم‌های فوتبال و ایجاد دانش و تغییر در نگرش و رفتار آنان تدوین و تدریس و تلاش کنند با ترویج تفکر بُرد - بُرد و اهمیت تماشای لذت‌بخش بازی در جهت تربیت نسلی نو از هواداران گام بردارند. همچنین با توجه به اهمیت و نقش رسانه‌ها به‌خصوص تلویزیون در انتقال مفاهیم به مخاطبان، لازم است نماهنگ‌ها و برنامه‌های نمایشی و تبلیغاتی در حوزه آموزش فرهنگ حضور در استادیوم‌ها ساخته و پخش شود (همان‌گونه که در خصوص فرهنگ ترافیک انجام گرفت) تا به دانش‌افزایی و تغییر نگرش هواداران برای حضور مناسب و شهروندمدار در ورزشگاه‌ها کمک کند و با ایجاد جوی سالم و مناسب مقدمات حضور خانواده‌ها در ورزشگاه فراهم شود. همچنین رسانه می‌تواند در برنامه‌های ورزشی پیش از برگزاری مسابقات فوتبال، با بحث‌های کارشناسانه تفکر بُرد - بُرد را در بین مخاطبان ترویج دهد.

در پایان می‌توان گفت شرکت‌کنندگان پژوهش حاضر متخصصان دانشگاهی بودند، البته بیشتر آنها تجربه ایفای نقش و مسئولیت در بدنه اجرایی رویدادهای ورزشی و به‌ویژه مسابقات فوتبال ایران را نیز در رزومه خود داشتند، اما باید اذعان کرد که از محدودیت‌های پژوهش عدم اخذ نظرهای متخصصان حوزه اجرایی همچون مسئولان فدراسیون فوتبال و کارگزاران زیرمجموعه آن (مسئولان لیگ، هیأت‌های فوتبال و غیره) و نیز کارشناسان باتجربه و متخصص یگان‌های مختلف نیروی انتظامی بود که وظیفه سنگین امنیت‌بخشی به استادیوم‌های فوتبال به عهده این بزرگواران است. بنابراین پیشنهاد می‌شود به‌منظور تکمیل نتایج پژوهش حاضر، در پژوهش‌های آتی نظرهای این افراد نیز اخذ و تحلیل شود.

تقدیر و تشکر

از همه مشارکت‌کنندگان در این پژوهش صمیمانه تقدیر و تشکر می‌شود.

References

- Fathiniya, M. (2011). Pathology of TV sports programs in terms of how to address the behavioral abnormalities of football spectators. *Quarterly Journal of Communication Research*, 17(4), 105-31 (In Persian)
- Hall, S., Cooper, WE., Marciani, L., McGee, JM. (2011). Security management for sports and special events: An interagency approach to creating safe facilities: *Human Kinetics*.
- Hemati Nezhad, M., Taylor, T., Gholizadeh, MH., Faraji, R. (2016). Prioritizing Factors Affecting the Security of Iranian Football Stadiums Using Analytical Hierarchy Process. *Journal of Sport Management*, 8(1), 69-85 (In Persian).
- Rudd, A. (2017). Sport spectator behavior as a moral issue in college sport. *Journal of Amateur Sport*, 3(1), 96-114.
- Kargar, GA., Ghafouri, F., MohammadiMoghadam, Y., Moradi, GR. (2019). The Model of Iran's Sporting Events Management. *Resource Management in the Police*, 23, 157-86 (In Persian).
- Bouchet, P., Bodet, G., Bernache-Assollant, I., Kada, F. (2011). Segmenting sport spectators: Construction and preliminary validation of the Sporting Event Experience Search (SEES) scale. *Sport management review*, 14(1), 42-53.
- Lal Bidari, M., Memari, ZH., Saadati, M. (2019). Recognition of Security Spheres in Iranian Premier Football League Competitions. *Sport management and Development*, 8 (2), 61-80 (In Persian).
- Moslehi, L., Hosseini, MS., Salimi, M. (2020). Identifying and Prioritizing Crime Prevention Strategies in the Field of Offenses Caused by Football Spectators' Violence, *Journal of Social Order (Entezam-E-Ejtemaei)*, 11(4), 69-90 (In Persian).
- Abbaszadeh, M., Saadati, M., Kabiri, A., Ashayeri, T. (2018). Sociological Study of Factors Affecting Aggression Among Soccer Spectators, *Journal of Sosial Order (Entezam-E-Ejtemaei)*, 9(4), 35-70 (In Persian).
- Shafiee, S., Divband, M., Alimardani, M. (2017). Police Role In Football Stadiums And Investigating Ways For Police To Deal With Spectators. *Journal of Sosial Order*, 9(2), 151-70 (In Persian).
- Shahaabi, M., Malaki, A., Akhoundi, MH. (2016). A favorable model of police prevention of crime with the police community-oriented approach. *Journal of Social Order*, 8(3), 83-108 (In Persian).
- Chen, Z-h., LI, Y-l., (2007). Audience's Etiquette in Sports Stadium and 2008 Beijing Olympic Games. *Journal of Shenyang Sport University*, 2.
- Hemmatinezhad, M., Gholizadeh, MH., Taylor, T., Faraji, R. (2016). The Role Of Football Games' Planning And Management On Stadiums' Security. *Sport Management and Development*, 4(2), 1-14 (In Persian).
- Shahmansori, E., Mozafari, S.A.A. (2006). Causes of sports crises and how to prevent them in the fields of software and hardware, hardware and media. *Research in Behavioral Sciences*, 12, 87-106 (In Persian).
- Shabani, S. (2020). Identifying the cultural measures effective on enhancing security at Iranian football stadiums. *Guilan: University of Guilan (In Persian)*.
- Andam, R., Salimi, M. (2016). Model for Factors Influencing Positive Behavior of Iran Handball

- Premier League Competitions Fans. *Sport Management Studies*, 8(38), 51-68 (In Persian).
- Aghaee, M., Saffari, A. (2018). Criminological Investigation of Violence by Football Fans. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 6(11), 35-67 (In Persian).
- Dehshiri, M.R. (2010). Media and Culture-building. *Journal of Iranian Cultural Research*, 2(4), 179-208 (In Persian).
- Rahmati, M., MohseniTabrizi, A. (2003). A Study of Sociological Factors of Violence and Aggression of Football Spectators: Case Study: Tehran. *Olympic Quarterly*, 11(24), 92-77 (In Persian).
- Melnick, M.J., Wann, D.L. (2011). An examination of sport fandom in Australia: Socialization, team identification, and fan behavior. *International Review for the Sociology of Sport*, 46(4), 456-70.
- Peymanfar, M.H., Elahi, A., Hamidi, M. (2012). Infrastructural obstacles of the country's sports system in the implementation of strategic plans. *Social and Cultural Strategy Quarterly*, 1(3), 145-55 (In Persian).
- Taheri, H., Andam, R., Bahrololoum, H., Salehi, K. (2020). Antecedents of the Behavioral Model of Management of Football Spectators in Iran. *Police Management Studies Quarterly*, 15(1), 149-70 (In Persian).
- Madensen, T., Eck, J.E. (2008). Spectator violence in stadiums. US Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services.
- Mohamadkazemi, R., Sheikh, M., Shahbazi, M., Rasekh, N. (2008). Causes of football spectator riots after the great city of Iran (from the spectators' point of view). *Research In Sports Science*, 17, 101-14 (In Persian).
- Darvishi, A., Naseripour, M., Dousti, M. (2018). Identifying Solutions to Retain and Increase Soccer Fans of Persepolis Cultural-Sport Club. *Journal of Sport Management*, 9(4), 67-95 (In Persian).
- Abarghuoeinezhad, S.(2012). Analysis of the regulations and votes of the disciplinary committees of the International Football Federation of FIFA and the Football Federation of Iran.: Tehran (In Persian).
- Azimzadeh, S. M., Shajie, K., Afroozi, F. (2018). The Role of Relationship Marketing Tactics in the Loyalty of Fans of Iran Football Premier League Clubs (Case Study: Esteghlal-e-Tehran Cultural Sport Club). *Journal of Sport Management*, 9(4), 63-76 (In Persian).
- Faraji, R., Hemmatinezhad, M., Shabani, S. (2019). Role and Importance of Human Resources in Security of Football Stadiums. *Human Management In Sport*, 6(2), 79-94 (In Persian).
- Strang, L., Disley, E. (2018). Violent and Antisocial Behaviour at Football Events and Strategies to Prevent and Respond to These Behaviours: Final Synthesis Report: RAND.
- Stott, C., Khan, S., Madsen, E., Havelund, J. (2020). The value of Supporter Liaison Officers (SLOs) in fan dialogue, conflict, governance and football crowd management in Sweden. *Soccer & Society*, 21(2), 196-208.
- Strang, L., Baker, G., Pollard, J., Hofman, J. (2018). Violent and Antisocial Behaviours at Football Events and Factors Associated with these Behaviours. Santa Monica, CA: RAND Corporation RR-2580-QAT As of.
- Williams, J., Vannucci, N. (2020). English hooligans and Italian ultras sport, culture and national policy narratives. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 12(1), 73-89.